

Zpráva o průběhu doktorského studia PhDr. Miloše Hořejše

(posudek školitele)

Adept je absolventem studijní kombinace historie/politologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (1996-2001). Během studia se specializoval na moderní hospodářské a sociální dějiny. Svůj hluboký zájem o vývoj českých zemí/Československa vyjádřil ve volbě diplomové práce pojednávající jeden z nejvýznamnějších nacionálně českých „obranných“ spolků zrozených v závěru 19. století („Národní jednota Severočeská – organizace, hospodářství a sociální struktura 1885-1945“). Po ukončení studia nastoupil do Národního technického muzea v Praze, kde prošel rozličnými pracovními zařazeními. Zabýval se redakční a editorskou činností, výstavní činností, lektorskou činností a především se mu dostalo příležitosti badatelsky pracovat na celé řadě projektů. V roce 2004 složil rigorózní atesty. V současné době působí jako vědecký tajemník muzea.

Profesní životopis adepta, provázený pozoruhodným množstvím publikačních výstupů, vyjadřuje jeho dlouhodobé zrání. Je charakteristický trvalou trajektorií adeptaova růstu (adepta jsem mohl sledovat déle než dvě desetiletí, během studia navštěvoval několik mých seminářů a přednášek). Sedm desítek drobných ale i větších prací, jedna velmi zdařilá originální práce monografická a více než čtyři desítky hesel v odborných slovnících ukazují na autorovu schopnost neustále rozšiřovat spektrum odborného záběru, dokládají jeho směřování od analytických případových studií k dílům syntetizujícím. Daní za uvedené přednosti je délka doktorského studia zahájeného v roce 2011. Adept se tématu své doktorské disertace věnoval s přestávkami. Ty mu na jedné straně nabídly odstup od textu, na straně druhé jej zbavovaly předností badatelské kontinuity nabízející drobnohledné vnímání pramenných souvislostí.

Průběh doktorandského studia pana PhDr. Miloše Hořejše byl, odhlédneme-li od jeho opakovaných cézur, bezproblémový. Přesvědčivě se presentoval v doktorandských seminářích, ocenit je třeba i jeho pedagogickou práci na ústavu Hospodářských a sociálních dějin – výběrové přednášky, která měly velmi pozitivní ohlas. Spolupráce se školitelem byla poznamenána nárazovostí, a to bohužel, i v závěrečných fázích textace obhajovaného díla.

Téma disertační práce – „Nacistická germanizační a osídlovací politika v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1942-1945“ – považuji za neobyčejně významné, principiálně od doby bezprostředně poválečným rozhořčeným způsobem výkladu a hrůznou zkušeností generací, jakož i – bohužel – ideologickým využitím petrifikované, přitom ale postrádající hluboký systematický výzkum ústící ve střízlivém porozumění badatele. Nelze ani přehlédnout odlišnosti interpretačních schémat historiografie domácí a zahraniční, především německé. Jsem tedy adeptovi vděčen, že na sebe statečně břímě onoho tématu vzal.

Výše uvedená chvála, neznamená, že jako vedoucí práce, k ní nemám připomínek a výhrad, byť kritika je především doménou oponentů. Má hlavní výtku patří „Úvodu“ v němž se skrývá pojednání o historiografii, pramenech a použitých metodách, a kde se má obsírně objasnit kladení otázek. Ukazuje na rozsah tématu, jeho náročnost v orientaci po rozsáhlé literatuře, problémy při jejím shromáždění. Text je ale více přehledem, byť vysoce úplným, než obeznanou interpretativní analýzou historiografie. Výklad metodologie je žalostně krátký a neúplný, kladení otázek by nemělo být redukováno na nástin struktury práce. Přitom z dalšího textu, z provedeného výzkumu je zřejmé, že autor se jak v pramenech a jejich výpovědních možnostech, stejně jako práci s nimi a badatelských výsledcích, kontextech vyjádřených dosavadní literaturou orientuje velmi dobře. Přičítám naznačené skutečnosti závěrečnému spěchu při finalizaci díla, kdy tuto neobyčejně důležitou pasáž ponechal až na poslední chvíli.

Členění práce považuji za nosné. Mohlo by se snad na první pohled zdát, že stěžejní kapitola, kapitola 5., v níž je soustředěno jádro výzkumu, analýza průběhu osídlování a jeho výsledků, je ve srovnání s instrumentálními kapitolami předchozími, subtilní. Tak tomu ale není. Nedílnou součástí práce, předpokladem porozumění a interpretace, je zkoumání formování osídlovacího mechanismu, jeho kompetencí a potenciálního výkonu ve vazbě na reálné podmínky válečné, ale také poválečné. Sem také náleží otázka zajištění zdrojů kolonizace nejen lidských, ale i materiálních. Zajištění materiálních zdrojů bylo podmíněno zásahy do vlastnictví soukromých osob, firem i institucí, zásahy, jež souvisely s rasově podmíněnou dalekosáhle projektovanou genocidou, různými stupni programovaných bezpráví. Ta měla mít „definitivní charakter“ a nalézt završení v trvalé germanizaci prostoru v duchu nacistické ideologie. Obsírné, velmi obeznané pojednání o institucích, stejně jako na první pohled neodůvodněné exkurzy o zákrocích proti židovskému pozemkovému majetku a majetku církve a bývalé šlechty, jsou tedy v daných souvislostech srozumitelné a logické. Jsou předpokladem pro globálnější soudy, zhodnocení.

Zcela souhlasím se způsobem realizace výzkumu a závěry práce, jejím vyústěním. Vysoko je cením. Vážnost tématu nelze měřit jen reálným, tj. nevelkým rozsahem osídlování. To by byla banalizace obudného projektu, který hrozil, v případě pro nacistické Německo vítězné války či vyústění války, jež by připustilo jeho přežití, nedozírnými následky pro neněmecká etnika/národní společnosti středovýchodní Evropy. I jen pouhý projekt podobného obsahu, je-li míněn vážně, je zločinný. Adeptova práce nás ujistíuje o tom, že výkonný aparát a jeho plány byly hrozbou více než reálnou. Dočasný neúspěch, ba selhání realizace projektu, nebyly otázkou neschopnosti aparátu, nýbrž otázkou aktuálně projektu nepříznivých podmínek daných kvalitou a faktickou nedostupností lidských zdrojů, svou roli hrála i potřeba udržet sociálně ekonomickou stabilitu a výkonnost protektorátu v průběhu války.

Co se týká formální stránky práce, bylo by jistě vhodné se vyvarovat chyb a překlepů, v některých kapitolách, zejména vstupní, poměrně hojných. Naopak některé kapitoly a subkapitoly, na nichž adept pracoval před drahnou dobou, vykazují pěknou jazykovou kulturu a vytříbenost.

Závěrem shrnuji, že autor předkládá oborové radě dílo původní a originální, v závěrech přesvědčivé, pro rozvoj oboru přínosné, jež všestranně splňuje požadavky standardně kladené na disertační práci. S potěšením je proto doporučuji k úspěšné obhajobě s výsledkem „prospěl“.

Praha 10. května 2018

Prof. PhDr. Eduard Kubů, CSc.